

Modelling Structural Equations of Marital Satisfaction and Spiritual Vitality, Based on Personality Properties with the Mediating Role of Oppositional Behaviors of Parents of Teenage Girls Aged 14 to 18 Years with Conduct Disorder

Dadkhah Kalashemi Z¹, *Asaseh M², Vakili S², Afrooz GhA³, Hassanzadeh S⁴

Author Address

1. PhD Student in Psychology and Education of Exceptional Children, Faculty of Literature, Humanities and Social Sciences, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran;
2. Assistant Professor, Department of Psychology and Education of Exceptional Children, Faculty of Literature, Humanities and Social Sciences, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran;
3. Distinguished Professor, Department of Psychology and Education of Exceptional Children, Faculty of Psychology and Educational Sciences, University of Tehran, Tehran, Iran;
4. Associate Professor, Department of Psychology and Education of Exceptional Children, Faculty of Psychology and Educational Sciences, University of Tehran, Tehran, Iran.

* Corresponding author's Email: m.asase@sbiau.ac.ir

Received: 2022 January 31; Accepted: 2022 April 9

Abstract

Background & Objectives: Parents of adolescents with conduct disorder have distinct personality traits, including disobedience, high-risk behaviors, and coping styles and methods. In addition to genetic characteristics, the behavioral characteristics of parents will have a great impact on adolescents. On the other hand, marital problems and dissatisfaction in relationships between parents also create tension and externalization in adolescents. Thus, interpersonal conflicts between parents can threaten adolescents' perception of emotional security and predispose them to adjustment problems. Marital problems and dissatisfaction in relationships between parents are also effective in creating stress and externalization in adolescents. Therefore, it can be expected that with increasing marital satisfaction, many psychological, emotional, and social problems of families and society will be reduced. This study aimed to investigate the relationship between marital satisfaction and spiritual vitality, based on personality traits with the mediating role of oppositional behaviors in parents of adolescent girls aged 14 to 18 years with conduct disorder living in Tehran City, Iran.

Methods: This research was a descriptive-analytical cross-sectional study. The statistical population included the parents of all adolescent girls aged 14 to 18 years in Tehran with conduct disorder who were studying in the secondary schools in the academic year 2020–2021. The statistical sample was based on the conceptual model of structural equations, including 248 parents. The sampling method was purposeful and based on informing the school staff about some symptoms of conduct disorder; 512 students with some symptoms were identified and more likely to develop conduct disorder. Then, using Youth Self-Report Questionnaire (Achenbach, 1991), a precise assessment was performed and among them, individuals with conduct disorder were identified, and their parents were included in the study as a sample. For screening, 14 and 19 districts of Tehran were purposefully selected and the criterion for excluding participants from the study was non-cooperation. After collecting information, screening was performed first and out of 512 students, 131 were extracted with the highest score in conduct disorder and with scores of 18 and above. In the grading process, with the removal of the families of seven students (due to non-cooperation), 248 parents were included in the study as the final sample. Other measurement tools included Afrooz Marital Satisfaction Scale (Afrooz, 1999), Afrooz Spiritual Vitality Scale (Afrooz, 2016), Eysenck Personality Questionnaire (Eysenck & Eysenck, 1963) and Coping Strategies Questionnaire (Lazarus, 1980). Data analysis was performed with SPSS software version 24 and AMOS version 23. At the level of descriptive statistics, frequency, frequency percentage, mean and standard deviation and at the level of inferential statistics, structural equation modeling was used.

Results: In the extracted model, extraversion personality trait on the problem-oriented coping method had direct and positive effect ($p=0.013$, $\beta=0.155$). The personality trait of psychoticism on marital satisfaction ($p=0.021$, $\beta=-0.147$) and on spiritual vitality ($p<0.001$, $\beta=-0.227$) had direct and negative effects. Emotion-based coping method on marital satisfaction ($p<0.001$, $\beta=-0.280$) and on spiritual vitality ($p<0.001$, $\beta=-0.306$) had direct and negative effects. The problem-based coping method on marital satisfaction ($p=0.039$, $\beta=0.198$) and on spiritual vitality ($p<0.001$, $\beta=0.396$) had direct and positive effect. Extraversion personality trait mediated by problem-based coping behavior on marital satisfaction ($p=0.019$, $\beta=0.031$) and on spiritual vitality ($p<0.001$, $\beta=0.061$) had indirect effect. Also, the effect of total extraversion on satisfaction, marriage and spiritual vitality, as well as other paths and relationships were not significant ($p>0.05$). The goodness indicators of the model fit indicated the model fit (RMSEA=0.068, GFI=0.993, AGFI=0.931).

Conclusion: The results of this study emphasize the importance of coping skills with stress to promote marital satisfaction and spiritual vitality, and the role of the mediator variable in this study is very prominent. However, coping behaviors, marital satisfaction, and spiritual vitality are directly influenced by personality traits.

Keywords: Marital satisfaction, Spiritual vitality, Personality Properties, Oppositional behaviors, Conduct disorder.

مدل‌سازی معادلات ساختاری رضایتمندی زوجیت و نشاط معنوی، براساس ویژگی‌های شخصیتی با نقش میانجی رفتارهای مقابله‌ای والدین نوجوانان دختر ۱۴ تا ۱۸ ساله دارای نشانگان اختلال سلوک

زهره دادخواه کلاشمی^۱، *مریم اساسه^۲، سمیرا وکیلی^۲، غلامعلی افروز^۳، سعید حسن‌زاده^۴

توضیحات نویسندگان

۱. دانشجوی مقطع دکتری رشته روان‌شناسی و آموزش کودکان استثنایی، دانشکده ادبیات، علوم انسانی و اجتماعی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران؛
 ۲. استادیار گروه روان‌شناسی و آموزش کودکان استثنایی، دانشکده ادبیات، علوم انسانی و اجتماعی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران؛
 ۳. استادمناز گروه روان‌شناسی و آموزش کودکان استثنایی، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه تهران، تهران، ایران؛
 ۴. دانشیار گروه روان‌شناسی و آموزش کودکان استثنایی، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه تهران، تهران، ایران.
 *رایانامه نویسنده مسئول: m.asase@srbiau.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۱ بهمن ۱۴۰۰؛ تاریخ پذیرش: ۲۰ فروردین ۱۴۰۱

چکیده

زمینه و هدف: مشکلات والدین نوجوانان دارای نشانگان اختلال سلوک حاکی از انواع روش‌های مشکل‌سازی است که اشخاص در پاسخ به موقعیت‌های عاطفی خود برای تنظیم هیجانات نامناسب تجربه می‌کنند. هدف پژوهش حاضر، بررسی ارتباط رضایتمندی زوجیت و نشاط معنوی، براساس ویژگی‌های شخصیتی با نقش میانجی رفتارهای مقابله‌ای در والدین نوجوانان دختر ۱۴ تا ۱۸ ساله دارای نشانگان اختلال سلوک بود.

روش بررسی: پژوهش حاضر در زمره پژوهش‌های همبستگی بر مبنای مدل‌سازی معادلات ساختاری بود. جامعه آماری را والدین نوجوانان دختر ۱۴ تا ۱۸ ساله دارای نشانگان اختلال سلوک شهر تهران در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۳۹۹ تشکیل دادند و نمونه آماری ۲۴۸ نفر بودند که با روش نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شدند. ابزارهای اندازه‌گیری شامل پرسش‌نامه خودگزارشی نوجوانان (آخباخ، ۱۹۹۱)، مقیاس رضایتمندی زوجیت افروز (افروز، ۱۳۷۸)، مقیاس نشاط معنوی افروز (افروز، ۱۳۹۵)، پرسش‌نامه شخصیت آیزنک (آیزنک و آیزنک، ۱۹۶۳) و پرسش‌نامه رابردهای مقابله‌ای (لازاروس، ۱۹۸۰) بود. تحلیل آماری داده‌ها با روش معادلات ساختاری و با استفاده از نرم‌افزارهای SPSS و AMOS در سطح معناداری ۰/۰۵ انجام شد.

یافته‌ها: در مدل استخراج‌شده، ویژگی شخصیتی برون‌گرایی بر شیوه مقابله مسئله‌محور اثر مستقیم و مثبت داشت ($\beta=0/155$ و $p=0/013$). ویژگی شخصیتی روان‌آزرده‌گرایی بر رضایتمندی زوجیت ($\beta=0/21$ و $p=0/147$) و بر نشاط معنوی ($\beta=0/01$ و $p<0/001$) اثر مستقیم و منفی داشت. شیوه مقابله هیجان‌محور بر رضایتمندی زوجیت ($\beta=0/001$ و $p<0/280$) و بر نشاط معنوی ($\beta=0/306$ و $p<0/001$) اثر مستقیم و منفی داشت. شیوه مقابله مسئله‌محور بر رضایتمندی زوجیت ($\beta=0/198$ و $p=0/039$) و بر نشاط معنوی ($\beta=0/396$ و $p<0/001$) اثر مستقیم و مثبت داشت. ویژگی شخصیتی برون‌گرایی با میانجی‌گری رفتار مقابله‌ای مسئله‌محور بر رضایتمندی زوجیت ($p=0/019$) و ($\beta=0/31$) و بر نشاط معنوی ($\beta=0/061$ و $p<0/001$) اثر غیرمستقیم داشت. شاخص‌های نکوپی برازش مدل حاکی از برازش مدل بودند ($RMSEA=0/068$ و $GFI=0/993$ و $AGFI=0/931$).

نتیجه‌گیری: نتایج بر اهمیت تأثیر مهارت‌های مقابله با استرس برای ارتقای رضایتمندی زوجیت و نشاط معنوی تأکید دارد و نقش متغیر میانجی در این پژوهش بسیار پررنگ است؛ اگرچه رفتارهای مقابله‌ای، رضایتمندی زوجیت و نشاط معنوی تحت تأثیر مستقیم ویژگی‌های شخصیتی قرار دارند.
کلیدواژه‌ها: رضایتمندی زوجیت، نشاط معنوی، ویژگی‌های شخصیتی، رفتارهای مقابله‌ای، اختلال سلوک.

برخوردار هستند و بهتر می‌توانند احساسات خود را تنظیم کنند و در مواجهه با آن‌ها توانایی بیشتری دارند؛ همچنین مسائل و مشکلات را بهتر می‌پذیرند (۱۱). در واقع ایجاد نشاط معنوی در زوجین، می‌تواند بر حالات روحی و روانی نوجوانان تأثیر بسیاری بگذارد و زمینه‌ساز سلامت جسمی، روانی و ایجاد رضایتمندی در کل خانواده و ارتقای بهداشت روان در خانواده شود (۱۲)؛ بنابراین به نظر می‌رسد، یکی از راهکارهای ارتقای بهداشت روانی خانواده ایجاد نشاط معنوی است که بر حالات روحی و روانی نوجوانان نیز تأثیر بسزایی دارد.

رفتارهای مقابله‌ای^۹، استراتژی‌های رفتاری و شناختی هستند که افراد برای مقابله با دو بُعد عاطفی و کارکردی از استرس و موقعیت‌های فشارزا استفاده می‌کنند (۱۳). مقابله، ترکیبی از روش‌های به‌کارگرفته‌شده در رویارویی با موقعیت‌های استرس‌زا است (۱۴). استراتژی‌های مقابله آن دسته از تلاش‌های شناختی و رفتاری فرد است که به‌منظور کاهش استرس‌های درونی یا بیرونی به‌کار می‌رود. به بیان دیگر، مقابله تلاشی است که با هدف کنترل و غلبه بر مقتضیات و وقایع بحرانی صورت می‌گیرد. این مقتضیات مبین چالش، تهدید، خطر، صدمه یا حتی منفعتی برای فرد است (۱۵).

در تبیین اهمیت و ضرورت پژوهش باید گفت، متغیرهای پژوهش از اهمیت زیادی برخوردار هستند. به عبارت دیگر پرداختن به مسائل نوجوانان و به‌ویژه نوجوانان دارای اختلال‌های روان‌شناختی از جمله اختلال سلوک یکی از دغدغه‌های جوامع امروزی است (۱). همچنین باتوجه به اهمیت کارکرد متعادل خانواده، شناخت عوامل مرتبط با رضایتمندی زوجیت که استحکام‌بخش زندگی خانوادگی است، ضروری به‌نظر می‌رسد (۴). از طرفی نشاط معنوی به‌عنوان یکی از شاخص‌های کلیدی بهزیستی شناخته شده است که تأثیرات مثبت زیادی بر کاهش استرس و افسردگی، آشفتگی روانی، بهبود وضعیت سلامت، تاب‌آوری روانی و موفقیت در محیط کار دارد (۹). در اهمیت رفتارهای مقابله‌ای همین بس که کاربرد آن‌ها به‌منظور کاهش استرس‌های درونی یا بیرونی است (۱۵).

پژوهش‌های انجام‌شده در این زمینه، به تبیین روابط بین متغیرها به‌شکلی که در پژوهش حاضر بررسی شد، نپرداخته و در این زمینه خلأ پژوهشی مشهود است؛ برای نمونه می‌توان به پژوهش‌های کمربگی و کمربگی (۴)، صدیقی و همکاران (۷) و ترقی‌جاه و همکاران (۸) اشاره کرد. مرور مطالعات پیشین نشان می‌دهد، روابط بین متغیرهای مذکور در پژوهش‌های مختلفی به‌صورت مجزا و خرد بررسی شده است؛ اما تاکنون مدلی نسبتاً جامع براساس معادلات ساختاری و با ترکیب خاصی از متغیرها مدنظر قرار نگرفته است. بر این اساس به‌نظر می‌رسد، ترکیب متغیرها هرچه جامع‌تر باشد، به‌دلیل درنظرگرفتن خطاهای آماری، تبیین دقیق‌تری از روابط بین متغیرها به‌دست خواهد آمد. همچنین شناخت مناسب مشکلات و توانایی‌های والدین نوجوانان دارای نشانگان اختلال سلوک موضوعی است که اطلاعات

یکی از دغدغه‌های جوامع امروزی پرداختن به مسائل نوجوانان و به‌ویژه نوجوانان دارای اختلال‌های روان‌شناختی از جمله اختلال سلوک^۱ است. این اختلال از اختلال‌های رفتاری^۲ بسیار رایج است و سلامت روانی فرد را تهدید می‌کند (۱). اختلال سلوک به مجموعه‌ای از رفتارهای مستمر و مکرر تعبیر می‌شود که ناقض حقوق دیگران با هنجارهای اجتماعی است (۲). از طرفی مشکلات والدین نوجوانان دارای نشانگان اختلال سلوک حاکی از انواع روش‌های مشکل‌سازی است که اشخاص در پاسخ به موقعیت‌های عاطفی خود همچون نبود درک یا نپذیرفتن تجربیات هیجانی و نیز داشتن مجموعه‌ای از راهکارهای نسبتاً محدود و مقابله‌جویانه برای تنظیم هیجانات نامناسب تجربه می‌کنند (۳). سالواتوره و دیک^۳ معتقد هستند شناخت والدینی که زمینه نشانگان اختلال سلوک نوجوانان را فراهم می‌آورند، کار ساده‌ای نیست و در شناخت آن‌ها ابهامات زیادی وجود دارد (به‌نقل از ۲). برخی نیز مشکل والدین نوجوانان دارای نشانگان اختلال سلوک را در تنظیم هیجان، رفتارها و استفاده نامناسب از روش‌های هیجان‌محور می‌دانند (۳). باتوجه به اهمیت کارکرد متعادل خانواده، شناخت عوامل مرتبط با رضایتمندی زوجیت^۴ که استحکام‌بخش زندگی خانوادگی است، ضروری به‌نظر می‌رسد (۴).

رضایت از زندگی در بین زن و مرد به‌معنای احساس آرامش، نشاط و رضایت از زندگی مشترک در بین زوجین است (۵)؛ در صورتی که رضایت زناشویی در بین زوجین وجود نداشته باشد، تعارض‌ها، مشکلات، ناسازگاری و نارضایتی زن و شوهر از زندگی مشترک با یکدیگر می‌تواند منجر به شکل‌گیری تعارض‌ها، ناسازگاری و رفتارهای تهاجمی در نوجوانان شود (۶). رضایت زوجین از زندگی زناشویی، عبارت است از رضایت آن‌ها از خانواده که به‌صورت ارزیابی کلی از وضعیت رابطه زناشویی مطرح می‌شود (۷).

از سوی دیگر، لازمه رضایتمندی زوجیت، مشابهت سلیقه‌ها، شناخت ویژگی‌های شخصیتی یکدیگر، به‌وجودآمدن قواعد رفتاری و تشکیل الگوی خاص مراوده بین زوجین است که در طول زندگی و به‌مرور به‌وجود می‌آید (۸)؛ بنابراین ویژگی‌های شخصیتی از عوامل مهم اثرگذار بر رضایتمندی زوجیت محسوب می‌شود (۷).

پژوهشگران به‌دلیل محوری بودن خلق و خوی مثبت، نشاط معنوی^۵ را به‌عنوان یکی از شاخص‌های کلیدی بهزیستی می‌دانند که تأثیرات مثبت زیادی بر کاهش استرس و افسردگی، آشفتگی روانی، بهبود وضعیت سلامت، تاب‌آوری روانی و موفقیت در محیط کار دارد (۹). نوجوانان دارای اختلال سلوک به‌شدت در معرض طرد خانواده، همسالان و افزایش رفتارهای پرخطرگانه و تهاجمی قرار دارند و آماده ابتلا به اختلالات خلقی^۶ متعدد، مصرف مواد^۷ و اختلال شخصیت ضداجتماعی^۸ در بزرگسالی هستند (۱۰). افرادی که احساس نشاط زیادی دارند، از آرامش بیشتری

6. Mood disorders

7. Substance use

8. Antisocial Personality Disorder

9. Oppositional behaviors

1. Conduct Disorder

2. Behavioral disorders

3. Salvatore & Dick

4. Marital satisfaction

5. Spiritual vitality

سودمندی را در اختیار جامعه علمی قرار می‌دهد.

آزمودنی‌ها خاطر نشان شد، تمامی اطلاعات آن‌ها محرمانه می‌ماند و حریم خصوصی آنان کاملاً رعایت می‌شود. برای سنجش متغیرهای بررسی‌شده پژوهش از پنج پرسش‌نامه استاندارد استفاده شد.

– پرسش‌نامه خودگزارشی نوجوانان: این پرسش‌نامه در سال ۱۹۹۱ توسط آخنباخ برای سنین ۱۱ تا ۱۸ سال تدوین شد (۱۷). این پرسش‌نامه ۱۱۲ سؤال دارد که پانزده سؤال آن برای سنجش اختلال سلوک به‌کار می‌رود. آزمودنی‌ها میزان وضعیت رفتاری خود را در سؤال مدنظر با اعداد (صفر، ۱، ۲) مشخص می‌کنند و نمرات آن‌ها از مجموع این امتیازات در بازه بین صفر تا ۳۰ به‌دست می‌آید. نمره بیشتر از ۱۸ حاکی از اختلال سلوک است (۱۷). در نسخه اصلی پرسش‌نامه روایی پرسش‌نامه با استفاده از تحلیل عاملی تأییدی با مقدار ریشه میانگین خطای برآورد (RMSEA) کوچک‌تر از ۰/۰۵ به تأیید رسید و پایایی مقیاس اختلال سلوک از طریق آلفای کرونباخ معادل ۰/۷۰ گزارش شد (۱۷). در داخل کشور نیز روایی پرسش‌نامه توسط حبیبی و همکاران، با استفاده از تحلیل عاملی تأییدی با مقدار ریشه میانگین خطای برآورد، کوچک‌تر از ۰/۰۵ به تأیید رسید و پایایی مقیاس اختلال سلوک از طریق آلفای کرونباخ معادل ۰/۷۶ تعیین شد (۱۸).

– مقیاس رضایتمندی زوجیت افروز: این مقیاس در سال ۱۳۷۸ توسط افروز تهیه شد (به‌نقل از ۱۹) و محبی و همکاران ویژگی‌های روان‌سنجی آن را در سال ۱۳۹۵ بررسی کردند (۱۹). این مقیاس ۱۱۰ سؤال دارد که مطابق با فرهنگ ایران تدوین شده و شامل ده خرده‌مقیاس است. نمره‌گذاری به‌صورت کاملاً مخالفم=۱ تا کاملاً موافقم=۵ انجام می‌شود و آزمودنی نمراتی بین ۱۱۰ تا ۵۵ کسب می‌کند. نمرات بیشتر حاکی از رضایتمندی زوجیت بیشتر است (۱۹). پایایی مقیاس با استفاده از آلفای کرونباخ ۰/۹۹ گزارش شد و مقیاس از روایی صوری و محتوایی خوبی برخوردار است؛ همچنین روایی ملاکی آن با مقیاس رضایت زناشویی انریچ ۰/۴۴ به‌دست آمد (۱۹). – مقیاس نشاط معنوی افروز: مقیاس نشاط معنوی در سال ۱۳۹۵ توسط افروز تهیه شد (به‌نقل از ۲۰) و دهداری و همکاران آن را هنجاریابی کردند (۲۰). این مقیاس شامل شصت پرسش و دارای دو خرده‌مقیاس باورها، احساس و رفتار و نقطه برش نمرات کل معادل ۶۰ است. پاسخ‌ها به‌صورت چهارگزینه‌ای است که به‌شکل کاملاً مخالفم=۱ تا کاملاً موافقم=۴ نمره‌گذاری می‌شود. آزمودنی نمراتی بین ۲۴۰ تا ۲۴۰ کسب می‌کند و نمرات بیشتر حاکی از نشاط معنوی بیشتر است (۲۰). برای تعیین روایی، همبستگی نمره کل با تک‌تک سؤال‌های تشکیل‌دهنده مقیاس در دامنه ۰/۴۵ تا ۰/۸۳ بود. همچنین روایی محتوایی این ابزار زیر نظر چند کارشناس به تأیید رسید. در محاسبه پایایی مقدار آلفای کرونباخ ۰/۷۷ محاسبه شد (۲۰). – پرسش‌نامه شخصیت آیزنک: این پرسش‌نامه توسط آیزنک و آیزنک در سال ۱۹۶۳ طراحی شد (۲۱). نسخه نودسؤالی بزرگسالان، ابعاد شخصیت برون‌گرایی، روان‌آزده‌گرایی و روان‌گسسته‌گرایی را

باتوجه به آنچه بیان شد، هدف پژوهش حاضر، بررسی روابط رضایتمندی زوجیت و نشاط معنوی، براساس ویژگی‌های شخصیتی با نقش میانجی رفتارهای مقابله‌ای در والدین نوجوانان دختر ۱۴ تا ۱۸ ساله دارای نشانگان اختلال سلوک برمبنای روش مدل‌سازی معادلات ساختاری بود.

۲ روش بررسی

پژوهش حاضر در زمره پژوهش‌های همبستگی برمبنای مدل‌سازی معادلات ساختاری بود که با ارائه مدلی مفهومی (شکل ۱) اجرا شد. در پژوهش حاضر جامعه آماری را والدین نوجوانان دختر ۱۴ تا ۱۸ ساله شهر تهران در سال تحصیلی ۱۴۰۰–۱۳۹۹ تشکیل دادند که براساس غربالگری، نوجوانان آن‌ها دارای نشانگان اختلال سلوک بودند. حجم نمونه براساس تعداد پارامتر آزاد (۱۶) محاسبه شد که طبق مدل مفهومی (شکل ۱) هفت پارامتر برای هفت متغیر و در نظر گرفتن یک پارامتر خطا برای هر متغیر، چهارده پارامتر آزاد در نظر گرفته شد. بر این اساس حداقل نمونه هفتاد نفر (نسبت یک به پنج) و با در نظر گرفتن حد متوسط (نسبت یک به ده) نمونه معادل ۱۴۰ نفر خواهد بود (۱۶)؛ اما برای پیشگیری از کم بودن نمونه به‌احتمال نرمال نبودن برخی متغیرها، حجم نمونه ۲۵۰ نفر در نظر گرفته شد. طبق نظر مولر^۱، با افزایش حجم نمونه مشکل نرمال نبودن متغیرها جبران می‌شود (به‌نقل از ۱۶). در نهایت با ریزشی جزئی، حجم نمونه‌ای معادل با ۲۴۸ نفر از والدین وارد تحلیل شد. روش نمونه‌گیری هدفمند بود و براساس آگاه‌کردن کادر آموزشی مدارس از برخی نشانگان اختلال سلوک، تعداد ۵۱۲ نفر از دانش‌آموزان دارای برخی نشانگان و با احتمال بیشتر برای ابتلا به اختلال سلوک، شناسایی اولیه شدند. سپس با استفاده از پرسش‌نامه خودگزارشی نوجوانان^۲ (۱۷) سنجش دقیق صورت گرفت و از میان آن‌ها، افراد دارای اختلال سلوک شناسایی شدند و در ادامه والدین آن‌ها به‌عنوان نمونه بررسی شده، وارد مطالعه شدند. به‌منظور غربالگری دو منطقه چهارده و نوزده از شهر تهران به‌صورت هدفمند انتخاب شد و معیار خروج شرکت‌کنندگان از پژوهش، همکاری نکردن بود. پس از جمع‌آوری اطلاعات، ابتدا برای غربالگری اقدام صورت گرفت و از میان ۵۱۲ دانش‌آموز، ۱۳۱ نفر با نمره بیشتر در اختلال سلوک و دارای نمرات ۱۸ و بیشتر، استخراج شدند. در روند نمره‌گذاری با حذف خانواده هفت نفر دانش‌آموز (به‌دلیل همکاری نکردن)، ۲۴۸ نفر از والدین به‌عنوان نمونه نهایی وارد مطالعه شدند.

ملاحظات اخلاقی رعایت‌شده در پژوهش حاضر به این شرح بود: به تمامی شرکت‌کنندگان در همه مراحل توضیحات لازم درباره پژوهش ارائه شد و پس از جلب رضایت آن‌ها، اقدام برای اجرا صورت گرفت؛ این افراد به‌ترتیب اجرا، کادر همکاری‌کننده از مدارس، دانش‌آموزان در مرحله غربالگری و والدین در مرحله سنجش اصلی بودند؛ همچنین به

4. Afroz Marital Satisfaction Scale

5. Afroz Spiritual Vitality Scale

6. Eysenck Personality Questionnaire (EPQ)

1. Muller

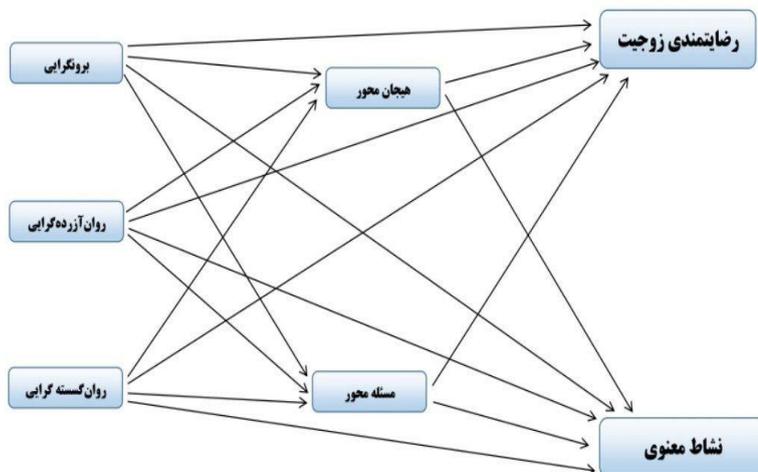
2. Youth Self-Report Questionnaire (YSR)

3. Root mean square error

می‌سنجد. به منظور نمره‌گذاری، به جواب بلی نمره صفر و به جواب خیر نمره یک تعلق می‌گیرد و در تعدادی از سؤالات نیز به شکل معکوس عمل می‌شود. نمرات بیشتر حاکی از برون‌گرایی، روان‌آزده‌گرایی و روان‌گسسته‌گرایی بیشتر است (۲۱). آیزنک و آیزنک در بررسی روایی پرسش‌نامه، با روش تحلیل عاملی اکتشافی، سه عامل برون‌گرایی، روان‌آزده‌گرایی و روان‌گسسته‌گرایی را به دست آورد و ضریب پایایی درونی (آلفای کرونباخ) را بین ۰/۷۶ تا ۰/۸۸ گزارش کرد (۲۱). در داخل کشور کاویانی و همکاران، روایی پرسش‌نامه را با روش بازآزمایی با فاصله زمانی یک ماه برای افراد عادی در مؤلفه‌های برون‌گرایی، روان‌آزده‌گرایی و روان‌گسسته‌گرایی از ۰/۷۳ تا ۰/۸۴ به دست آوردند و نتایج تحلیل عاملی نیز با مقدار $KMO=0/846$ حاکی از اشباع پرسش‌نامه در سه عامل برون‌گرایی، روان‌آزده‌گرایی و روان‌گسسته‌گرایی بود. در اعتباریابی نیز ضرایب آلفای کرونباخ مؤلفه‌ها را بین ۰/۶۵ تا ۰/۸۵ گزارش کردند (۲۲).

پرسش‌نامه راهبردهای مقابله‌ای^۲: این پرسش‌نامه توسط لازاروس در سال ۱۹۸۰ ارائه شد (۱۵). این پرسش‌نامه شامل ۶۶ سؤال است که دو راهبرد مقابله‌ای مسئله‌محور و هیجان‌محور را می‌سنجد. برای نمره‌گذاری امتیاز گزینه‌های اصلاً استفاده نکرده‌ام (صفر)، بعضی اوقات استفاده کرده‌ام (یک)، معمولاً از آن استفاده می‌کنم (دو) و به میزان زیادی از آن استفاده می‌کنم (سه)، باهم جمع می‌شود و هرکدام از راهبردهای مسئله‌محور و هیجان‌محور که نمره بیشتری داشته باشد،

راهبرد مقابله‌ای غالب آزمودنی است (۱۵). لازاروس و فولکمن روایی پرسش‌نامه را با استفاده از روش بازآزمایی با فاصله چهار هفته بین ۰/۵۹ تا ۰/۸۳ گزارش کردند و اعتبار آن را به روش همسانی درونی برای راهبردهای مسئله‌محور ۰/۷۵ و برای راهبردهای هیجان‌محور ۰/۶۱ به دست آوردند (۱۵). در داخل کشور این پرسش‌نامه اولین بار توسط آقایوسفی و همکاران ترجمه شد و ویژگی‌های روان‌سنجی آن بررسی شد و روایی پرسش‌نامه به روش تحلیل عاملی تأییدی با مقدار ریشه میانگین خطای برآورد، کوچک‌تر از ۰/۰۵ به تأیید رسید؛ همچنین پایایی آن با ضریب آلفای کرونباخ برای راهبردهای مسئله‌محور ۰/۶۱ و برای راهبردهای هیجان‌محور ۰/۸۰ گزارش شد (۲۳). طبق مطالعات انجام‌شده، ابتدا برای طراحی مدل مفهومی پژوهش، اقدام صورت گرفت (شکل ۱). تجزیه و تحلیل داده‌ها با نرم‌افزارهای SPSS نسخه ۲۴ و AMOS نسخه ۲۳ انجام پذیرفت. در سطح آمار توصیفی از فراوانی، درصد فراوانی، میانگین و انحراف معیار و در سطح آمار استنباطی از مدل‌سازی معادلات ساختاری و تحلیل مسیر به همراه کاربرد شاخص‌های برازش ریشه میانگین خطای برآورد، شاخص نکویی برازش (GFI)^۳ و شاخص نکویی برازش تعدیل‌شده (AGFI)^۴ استفاده شد. شایان ذکر است، شاخص ریشه میانگین خطای برآورد بین ۰/۰۵ تا ۰/۰۸ و شاخص‌های GFI و AGFI باید بزرگ‌تر از ۰/۹ باشد (۱۶). همچنین آزمون‌های آماری در سطح اطمینان ۹۵ درصد اجرا شد.

شکل ۱. مدل مفهومی ارتباط رضایتمندی زوجیت و نشاط معنوی با ویژگی‌های شخصیتی با نقش میانجی رفتارهای مقابله‌ای

چهارده تهران و ۷۴ نفر (۵۹/۷ درصد) از منطقه نوزده بودند. همچنین ۳۳ نفر (۲۶/۶ درصد) از فرزندان آزمودنی‌ها (نوجوانان دارای اختلال سلوک) در دوره متوسطه اول و ۹۱ نفر (۷۳/۴ درصد) در دوره متوسطه دوم مشغول به تحصیل بودند که از بین آن‌ها ۲۰ نفر (۱۶/۱ درصد) در پایه هشتم، ۱۳ نفر (۱۰/۵ درصد) در پایه نهم، ۲۷ نفر (۲۱/۸ درصد) در پایه دهم، ۲۴ نفر (۱۹/۳ درصد) در پایه یازدهم و ۴۰ نفر

در مدل مفهومی (شکل ۱)، ویژگی‌های شخصیتی متغیر مستقل و دو متغیر رضایتمندی زوجیت و نشاط معنوی متغیرهای وابسته هستند و رفتارهای مقابله‌ای نیز متغیر میانجی است.

۳ یافته‌ها

در پژوهش حاضر ۵۰ نفر (۴۰/۳ درصد) از آزمودنی‌ها، از منطقه

3. Goodness of fit index

4. Adjusted goodness of fit index

1. Kaiser-Meyer-Olkin

2. Coping Strategies Questionnaire (CSQ)

همچنین ۸۲ نفر (۶۶/۱ درصد) از پدران تحصیلات کمتر از دیپلم، ۳۱ نفر (۲۵ درصد) دیپلم، ۶ نفر (۴/۸ درصد) فوق دیپلم، ۴ نفر (۳/۲ درصد) لیسانس و ۱ نفر (۰/۸ درصد) فوق لیسانس داشتند. میانگین و انحراف معیار نمرات رضایتمندی زوجیت والدین، نشاط معنوی والدین، رفتارهای مقابله‌ای و ویژگی‌های شخصیتی در جدول ۱ درج شده است.

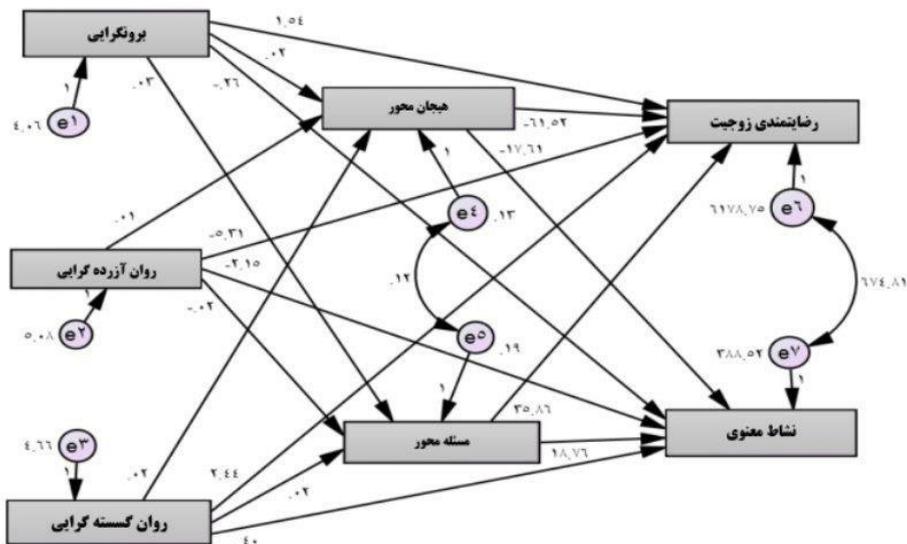
(۳۲/۳ درصد) در پایه دوازدهم، قرار داشتند. حداقل و حداکثر تعداد فرزندان خانواده ۱ و ۶ نفر با میانگین ۳/۲ نفر و میانگین و انحراف معیار سن فرزندان $16/44 \pm 1/41$ سال، سن مادران $43/63 \pm 1/78$ سال و سن پدران $47/32 \pm 1/67$ سال بود. به علاوه ۷۵ نفر (۶۰/۵ درصد) از مادران تحصیلات کمتر از دیپلم، ۴۲ نفر (۳۳/۹ درصد) دیپلم، ۴ نفر (۳/۲ درصد) فوق دیپلم، ۲ نفر (۱/۶ درصد) لیسانس و ۱ نفر (۰/۸ درصد) فوق لیسانس داشتند.

جدول ۱. شاخص‌های گرایش مرکزی و پراکندگی متغیرهای بررسی شده

متغیرها	میانگین	انحراف معیار	آزمون کولموگوروف اسمیرنوف	
			آماره K-S	مقدار احتمال
رضایتمندی زوجیت	۹۶/۵	۸۱/۵	۰/۱۱۸	< ۰/۰۰۱
نشاط معنوی	۳۰/۲	۲۱/۳	۰/۰۷۸	< ۰/۰۰۱
برون‌گرایی	۹/۸	۲/۰۱	۰/۱۲۰	< ۰/۰۰۱
ویژگی‌های شخصیتی	۱۱/۳	۲/۲۵	۰/۱۰۳	< ۰/۰۰۱
	۹	۲/۱۶	۰/۱۲۰	< ۰/۰۰۱
رفتارهای مقابله‌ای	۱/۷	۰/۷۳	۰/۰۳۶	۰/۲۰۰
	۱/۵	۰/۴۵	۰/۰۴۲	۰/۲۰۰

برخوردار بود. شکل ۲، مدل دارای برازش را نشان می‌دهد. متغیرهای مدل زیر به ترتیب عبارت بود از: ویژگی شخصیتی برون‌گرایی؛ ویژگی شخصیتی روان‌آزرده‌گرایی؛ ویژگی شخصیتی مقابله‌ای هیجان‌محور؛ رفتارهای مقابله‌ای مسئله‌محور؛ رضایتمندی زوجیت؛ نشاط معنوی. در این مدل، شانزده مسیر مستقیم مشاهده می‌شود که هفت مسیر آن معنادار است (جدول ۲).

علاوه بر یافته‌های توصیفی، در یافته‌های استنباطی، نتایج آزمون کولموگوروف اسمیرنوف نشان داد، تنها دو متغیر رفتارهای مقابله‌ای هیجان‌محور و مسئله‌محور از داده‌های نرمال برخوردار بود ($p=0/200$) و نمرات سایر متغیرها نرمال نبود ($p<0/001$) (جدول ۱). همچنین در بررسی شاخص‌های نکویی برازش مدل، شاخص $RMSEA=0/068$ به دست آمد که بین $0/05$ تا $0/08$ و مطلوب بود. شاخص $GFI=0/993$ و شاخص $AGFI=0/931$ محاسبه شد که بزرگ‌تر از $0/9$ و مطلوب بود؛ بنابراین مدل حاصل، از برازش مناسب

شکل ۲. مدل برازش شده با ضرایب استاندارد برای ارتباط رضایتمندی زوجیت و نشاط معنوی، با ویژگی‌های شخصیتی با نقش میانجی رفتارهای مقابله‌ای

طبق نتایج ذکر شده در جدول ۲، در مدل استخراج شده، برآورد اثر مستقیم و مثبت ویژگی شخصیتی برون‌گرایی بر شیوه مقابله

مسئله محور برابر با $(\beta=0/155, p=0/013)$ به دست آمد. برآورد اثر مستقیم و منفی ویژگی شخصیتی روان آزرده‌گرایی بر رضایتمندی زوجیت برابر با $(\beta=-0/147, p=0/021)$ و بر نشاط معنوی برابر با $(\beta=-0/227, p<0/001)$ بود. برآورد اثر مستقیم و منفی شیوه مقابله هیجان محور بر رضایتمندی زوجیت برابر با $(\beta=-0/280, p<0/001)$ و بر نشاط معنوی برابر با $(\beta=-0/306, p<0/001)$ به دست آمد. برآورد اثر مستقیم و مثبت شیوه مقابله مسئله محور بر رضایتمندی

جدول ۲. نتایج ضرایب مسیر، مقادیر بتا و آزمون تی برای بررسی معناداری مدل تحلیل مسیر

مقدار احتمال	آماره T	خطای معیار	ضریب مسیر استاندارد شده	ضریب مسیر	اثرات مستقیم، غیرمستقیم و کل
0/540	0/613	2/52	0/38	1/54	اثر مستقیم برون‌گرایی بر رضایتمندی زوجیت
0/683	-0/408	0/631	-0/024	-0/26	اثر مستقیم برون‌گرایی بر نشاط معنوی
0/071	1/808	0/012	0/114	0/02	اثر مستقیم برون‌گرایی بر رفتار مقابله‌ای هیجان محور
0/013	2/494	0/014	0/155	0/03	اثر مستقیم برون‌گرایی بر رفتار مقابله‌ای مسئله محور
0/021	-2/314	2/296	-0/147	-5/31	اثر مستقیم روان آزرده‌گرایی بر رضایتمندی زوجیت
<0/001	-3/727	0/576	-0/227	-2/15	اثر مستقیم روان آزرده‌گرایی بر نشاط معنوی
0/539	0/614	0/010	0/039	0/01	اثر مستقیم روان آزرده‌گرایی بر رفتار مقابله‌ای هیجان محور
0/087	-1/713	0/013	-0/108	-0/02	اثر مستقیم روان آزرده‌گرایی بر رفتار مقابله‌ای مسئله محور
0/301	1/034	2/360	0/065	2/44	اثر مستقیم روان گسسته‌گرایی بر رضایتمندی زوجیت
0/494	0/684	0/592	0/041	0/40	اثر مستقیم روان گسسته‌گرایی بر نشاط معنوی
0/144	0/462	0/011	0/093	0/02	اثر مستقیم روان گسسته‌گرایی بر رفتار مقابله‌ای هیجان محور
0/080	1/751	0/013	0/110	0/02	اثر مستقیم روان گسسته‌گرایی بر رفتار مقابله‌ای مسئله محور
<0/001	-2/960	2/0784	-0/280	61/52	اثر مستقیم رفتار مقابله‌ای هیجان محور بر رضایتمندی زوجیت
<0/001	-3/379	2/212	-0/306	-17/61	اثر مستقیم رفتار مقابله‌ای هیجان محور بر نشاط معنوی
0/039	2/068	17/343	0/198	35/86	اثر مستقیم رفتار مقابله‌ای مسئله محور بر رضایتمندی زوجیت
<0/001	4/314	4/349	0/396	18/76	اثر مستقیم رفتار مقابله‌ای مسئله محور بر نشاط معنوی
0/019	2/281	8/678	0/031	1/076	اثر غیرمستقیم برون‌گرایی بر رضایتمندی زوجیت با میانجی‌گری رفتار مقابله‌ای مسئله محور
<0/001	3/404	2/181	0/061	0/562	اثر غیرمستقیم برون‌گرایی بر نشاط معنوی با میانجی‌گری رفتار مقابله‌ای مسئله محور
0/086	1/711	11/198	0/069	2/616	اثر کل برون‌گرایی بر رضایتمندی زوجیت
0/063	-1/906	2/812	-0/001	0/302	اثر کل برون‌گرایی بر نشاط معنوی

نشاط معنوی تأثیر مستقیم، منفی و معنادار داشت؛ ۴. شیوه مقابله مسئله محور بر رضایتمندی زوجیت و نشاط معنوی دارای تأثیر مستقیم، مثبت و معنادار بود؛ ۵. ویژگی شخصیتی برون‌گرایی به واسطه متغیر میانجی شیوه مقابله مسئله محور، بر رضایتمندی زوجیت و نشاط معنوی تأثیر غیرمستقیم، مثبت و معنادار داشت. در بین یافته‌ها پنج تأثیرگذاری مشاهده شد که باید درباره آن بحث شود: ۱. تأثیر ویژگی‌های شخصیتی بر رفتارهای مقابله‌ای؛ ۲. تأثیر ویژگی‌های شخصیتی بر رضایتمندی زوجیت؛ ۳. تأثیر ویژگی‌های شخصیتی بر نشاط معنوی؛ ۴. تأثیر رفتارهای مقابله‌ای بر رضایتمندی زوجیت؛ ۵. تأثیر رفتارهای مقابله‌ای بر نشاط معنوی. بخش نخست یافته‌ها به تأثیر ویژگی‌های شخصیتی بر رضایتمندی زوجیت اشاره داشت. این بخش با پژوهش‌های صدیقی و همکاران

۴ بحث

هدف پژوهش حاضر، بررسی روابط رضایتمندی زوجیت و نشاط معنوی، براساس ویژگی‌های شخصیتی با نقش میانجی رفتارهای مقابله‌ای در والدین نوجوانان دختر ۱۴ تا ۱۸ ساله دارای نشانگان اختلال سلوک بر مبنای روش مدل‌سازی معادلات ساختاری بود. بر همین اساس بحث در چند بخش و براساس هر قسمت از مدل تحلیل مسیر به دست آمده، ارائه شده است.

در والدین نوجوانان دارای نشانگان اختلال سلوک، یافته‌ها نشان داد: ۱. ویژگی شخصیتی برون‌گرایی بر شیوه مقابله مسئله محور تأثیر مستقیم، مثبت و معنادار داشت؛ ۲. ویژگی شخصیتی روان آزرده‌گرایی بر رضایتمندی زوجیت و نشاط معنوی دارای تأثیر مستقیم، منفی و معنادار بود؛ ۳. شیوه مقابله هیجان محور بر رضایتمندی زوجیت و

(۷)، ترقی‌جاء و همکاران (۸)، دهقان منشادی و شاهرخ‌نیا (۲۴)، چهره و همکاران (۲۵)، خادمی و همکاران (۲۶)، شاکریان و همکاران (۲۷)، در داخل کشور و پژوهش‌های یانگ و همکاران (۲۸) و فیشر و مک‌نالتی (۲۹) در خارج از کشور همخوان است. تمامی آن‌ها دریافته‌اند، بین ویژگی‌های شخصیتی و رضایتمندی زوجیت، رابطه معناداری وجود دارد. صدیقی و همکاران دریافته‌اند، بین ویژگی‌های شخصیتی روان‌آزرده‌گرایی و برون‌گرایی با رضایت زناشویی رابطه منفی و بین گشودگی، توافق و وظیفه‌شناسی با رضایت زناشویی رابطه مثبت معنادار مشاهده می‌شود (۷). در پژوهش دهقان منشادی و شاهرخ‌نیا نیز عوامل شخصیتی با دو عامل صمیمیت و رضایت زناشویی رابطه‌ای مثبت و معنادار نشان داد (۲۴). در پژوهش چهره و همکاران مشخص شد، ویژگی روان‌آزرده‌گرایی با رضایت زناشویی ارتباط منفی و معنادار و ویژگی‌های شخصیتی مسئولیت‌پذیری، برون‌گرایی، توافق‌جویی و گشودگی با رضایت زناشویی ارتباط مثبت و معناداری دارند (۲۵). همچنین براساس یافته‌های پژوهش ترقی‌جاء و همکاران، رضایت زناشویی با روان‌آزرده‌گرایی همبستگی منفی و معناداری داشت و با ویژگی‌های شخصیتی برون‌گرایی، گشودگی، توافق‌پذیری و وظیفه‌شناسی دارای همبستگی مثبت و معنادار بود (۸). خادمی و همکاران نتیجه گرفتند، روان‌آزرده‌گرایی و برون‌گرایی با رضایت زناشویی رابطه دارد و روان‌آزرده‌گرایی به شکل منفی بر روابط زوجین و رضایت زناشویی تأثیرگذار است. درمقابل برون‌گرایی رابطه مثبتی با رضایت زناشویی زوجین و گشودگی به تجربه نشان داد. همچنین رابطه تحصیلات با برون‌گرایی، ناسازگاری اجتماعی و فروپاشی شخصیت و سن و رابطه روان‌آزرده‌گرایی با ارتباط زناشویی، رابطه با فرزندان، جهت‌گیری مذهبی و بازگشت عاطفی تأیید شد (۲۶). نتایج پژوهش شاکریان و همکاران مشخص کرد، بین عامل شخصیتی روان‌آزرده‌گرایی و رضایتمندی زناشویی رابطه منفی وجود دارد؛ ولی عوامل شخصیتی برون‌گرایی، وظیفه‌شناسی، مقبولیت و گشودگی با رضایتمندی زناشویی دارای رابطه مثبت است؛ به علاوه عامل شخصیتی برون‌گرایی سهم بیشتری را در پیش‌بینی رضایتمندی زناشویی ایفا می‌کند (۲۷). یانگ و همکاران در بررسی ویژگی‌های شخصیتی، ارتباط روان‌آزرده‌گرایی را با چگونگی کیفیت رابطه زناشویی گزارش کردند (۲۸). مطالعه فیشر و مک‌نالتی نشان داد، زنان و مردانی که در ویژگی روان‌آزرده‌گرایی نمرات بیشتری کسب می‌کنند، رضایت زناشویی کمتری دارند (۲۹).

در تبیین یافته مذکور پژوهش حاضر باید گفت، ویژگی‌های شخصیتی زوجین از جمله عوامل مؤثرتر در میزان رضایت از زندگی است که در بیان تغییرات رضایتمندی زوجیت اهمیت ویژه‌ای دارد (۴). رابطه زناشویی ارتباط دو شخصیت مختلف با دو تاریخچه تکاملی و سبک شخصیتی متفاوت و ترکیبی از عوامل زیستی و تجربی است که هر کدام از زوجین با خود به زندگی زناشویی وارد می‌کنند (۷). شخصیت نشان‌دهنده ویژگی‌های فردی است که الگوی رفتاری ثابت افراد را به نمایش می‌گذارد؛ شخصیت را می‌توان مجموعه‌ای از ویژگی‌های نسبتاً پایدار و منحصربه‌فرد که در موقعیت‌های مختلف تغییر می‌کند، تعریف کرد (۱۰). اثرات شخصیت بر عملکرد فردی در حوزه روابط

زناشویی، با تأکید بر بررسی نارضایتی زناشویی بررسی و تأیید شد (۷). رضایت زناشویی به‌طور مستقیم و غیرمستقیم با پایداربودن واحد خانواده و کیفیت بهتر زندگی رابطه دارد و مشخص شده است، نارضایتی از ازدواج منجر به تنش و اضطراب و درنهایت، انحلال واحد خانواده می‌شود (۲۸). ازطرفی افراد دارای ویژگی شخصیتی روان‌آزرده‌گرایی تمایل عمومی به تجربه‌های منفی چون ترس، غم، خشم و نفرت دارند. این عواطف منفی بازدارنده احساس خشنودی افراد است و باعث می‌شود، رضایتمندی زوجیت اشخاص کاهش یابد (۸). درواقع در افرادی که نمرات بیشتری از ویژگی شخصیتی روان‌آزرده‌گرایی کسب می‌کنند، میزان رضایت و سازگاری زناشویی کاهش می‌یابد (۲۵). همچنین افرادی که دارای ویژگی شخصیتی برون‌گرایی هستند، سرزندگی و شادابی بیشتری از خود نشان می‌دهند و به‌نظر می‌رسد در روابط بین‌فردی از موفقیت بیشتری برخوردار هستند. ازآنجا که برون‌گرایی با عواطف مثبتی مانند صمیمیت، خوش‌بینی و هیجان‌های مثبت همراه است، می‌تواند باعث ایجاد روابط زناشویی محکم بین زن و مرد شود و افزایش رضایتمندی زوجیت را به‌دنبال داشته باشد (۸).

بخش دوم یافته‌های پژوهش به تأثیر ویژگی‌های شخصیتی بر نشاط معنوی اشاره داشت. برای این بخش از یافته‌ها پژوهشی پیدا نشد که در آن رابطه ویژگی‌های شخصیتی با نشاط معنوی بررسی شده باشد؛ اما پژوهش‌هایی حاکی از تأثیر ویژگی‌های شخصیتی بر شادکامی، نشاط و هوش معنوی یافت شد که از آن جمله می‌توان به پژوهش سلیمی (۳۰) در داخل کشور و پژوهش‌های گوپتا و کومار (۳۱) و سینگ (۳۲) در خارج از کشور اشاره کرد. سلیمی دریافت، برون‌گرایی، وظیفه‌شناسی و روان‌آزرده‌گرایی می‌توانند به‌طور معناداری شادکامی را پیش‌بینی کنند؛ به‌گونه‌ای که افراد برون‌گرا و وظیفه‌شناس، احساس شادکامی بیشتر و افراد روان‌آزرده‌گرا، احساس شادکامی کمتری را تجربه می‌کنند (۳۰). گوپتا و کومار در پژوهش خود گزارش کردند، روان‌آزرده‌گرایی، برون‌گرایی، بازبودن برای تجربه، موافق‌بودن و وظیفه‌شناسی، با شادکامی و نشاط رابطه معنادار دارد (۳۱). همچنین سینگ دریافت، بین شادکامی و نشاط با عوامل اصلی شخصیت (روان‌آزرده‌گرایی، برون‌گرایی، بازبودن برای تجربه، موافق‌بودن، وظیفه‌شناسی) رابطه معناداری مشاهده می‌شود (۳۲).

در تبیین این یافته پژوهش حاضر می‌توان گفت، به‌طور کلی نشاط و شادزیستی تحت تأثیر عوامل درونی و بیرونی است؛ اما تأثیر عوامل بیرونی صرفاً کوتاه‌مدت است و براساس عوامل درونی شادزیستی به‌طور مجدد به خط پایه برمی‌گردد؛ بنابراین شادزیستی بلندمدت با عوامل پایدار درونی (شخصیت) ارتباط دارد (۳۰). همچنین افراد دارای ویژگی شخصیتی روان‌آزرده‌گرایی بر رویدادهای منفی زندگی بیشتر تأکید دارند و در نتیجه کمتر احساس شادمانی و خوشبختی می‌کنند؛ ازاین‌رو دارای نشاط معنوی کمتری هستند (۸). از میان ویژگی‌های شخصیتی، روان‌آزرده‌گرایی به‌صورت بی‌ثبات، نگران و عصبی، برون‌گرایی به‌شکل اجتماعی، دوستانه، سرزنده، فعال و اهل گفت‌وگو، بازبودن برای تجربه به‌صورت خالق، تخیلی، باهوش، کنجکاو، دارای ذهن باز، غیرمعارف و ماجراجو، موافق‌بودن به‌شکل

همکاری‌کننده، مهربان، گرم، دارای قلب رئوف و حس همدردی و وظیفه‌شناسی، به صورت سازمان‌یافته، مسئولیت‌پذیر و سخت‌کوش تعریف شده است (۳۰)؛ از این رو این صفات شخصیتی و پایدار می‌تواند بر نشاط معنوی تأثیر گذارد.

بخش سوم یافته‌ها به تأثیر ویژگی‌های شخصیتی بر رفتارهای مقابله‌ای اشاره داشت. این بخش با پژوهش اسماعیلی و همکاران همخوانی دارد. آن‌ها در پژوهش خود نشان دادند، افراد دارای ویژگی شخصیتی روان‌آزده‌گرایی با مشکلات به صورت هیجانی رفتار می‌کنند (۳۳).

در تبیین این یافته پژوهش حاضر می‌توان گفت، ویژگی‌های شخصیتی، صفات پایداری هستند که می‌توانند رفتارهای مقابله‌ای را تحت تأثیر خود قرار دهند؛ برای مثال در افرادی که نمرات بیشتری از ویژگی شخصیتی روان‌آزده‌گرایی کسب می‌کنند، به‌هنگام مواجهه با شرایط مشکل‌ساز توانایی حل مسئله کاهش می‌یابد (۲۵).

بخش چهارم یافته‌ها به تأثیر رفتارهای مقابله‌ای بر رضایتمندی زوجیت اشاره کرد. این بخش با پژوهش‌های کمربیگی و کمربیگی (۴) و امینی و همکاران (۳۴) همخوان است. کمربیگی و کمربیگی دریافتند، سبک مقابله مسئله‌مدار با رضایتمندی زناشویی همبستگی مثبت و معناداری دارد؛ اما بین مقابله هیجان‌مدار و اجتنابی با رضایتمندی زناشویی همبستگی منفی و معنادار مشاهده می‌شود (۴). نتایج پژوهش امینی و همکاران نشان داد، سبک مقابله‌ای مسئله‌محور در پیش‌بینی رضایت زناشویی نقش دارد (۳۴).

در تبیین یافته مذکور پژوهش حاضر می‌توان گفت، آگاهی و استفاده از مهارت‌های مقابله‌ای به تداوم و رضایت در زندگی زناشویی می‌انجامد؛ برای مثال توانایی حل مسئله، راهبرد مهمی است که فرد را قادر می‌سازد موقعیت‌های مشکل‌آفرین زندگی روزمره و تأثیر هیجانی منفی آن‌ها را به‌خوبی مهار کند و از این طریق تنیدگی روان‌شناختی را کاهش دهد (۴). به‌طور کلی در زمینه ارتباط بین انواع مهارت‌های مقابله‌ای با رضایتمندی زناشویی نتیجه پژوهش حاضر مؤید مباحث نظری و نظریه‌اندیشمندانی چون لازاروس و فولکمن بود. آن‌ها معتقد هستند، مقابله‌های مسئله‌مدار موجب کاهش استرس در زندگی و در نتیجه رضایتمندی زناشویی و مقابله‌های هیجان‌مدار باعث به‌جا گذاشتن اثرات منفی و افزایش نگرانی‌ها و استرس‌ها و در نتیجه کاهش رضایتمندی زناشویی می‌شود (۱۵). زوجینی که مهارت‌های مقابله‌ای مناسب را در موقعیت‌های استرس‌زا به‌کار می‌گیرند، بهتر قادر هستند با نیازها و چالش‌های زندگی مقابله کنند و اثرات مخرب استرس را بر جسم و روان خود کاهش دهند و کمتر دچار کجروی‌ها و رفتارهای نابهنجار اجتماعی شوند. همچنین زن و شوهرهایی که توانایی برقراری ارتباط مناسب را دارا هستند، روابط زناشویی رضایتمندانه‌تری دارند. علاوه بر این تعامل منفی زن و شوهر در ایجاد نگرش منفی و وقوع طلاق یا جدایی متغیر پیش‌بینی‌کننده قوی است؛ بنابراین زوجینی که با رویکرد منطقی به سراغ حل مسائل زندگی می‌روند، از زندگی زناشویی خود رضایتمندی بیشتری دارند (۴).

بخش پنجم یافته‌ها به تأثیر رفتارهای مقابله‌ای بر نشاط معنوی اشاره داشت. برای این یافته، هیچ پیشینه پژوهشی یافت نشد؛ اما براساس پیشینه نظری می‌توان این تأثیر را تبیین کرد؛ زیرا مفاهیم مقابله

مسئله‌مدار با نشاط معنوی و مقابله هیجان‌مدار با نبود نشاط معنوی همخوانی دارد. به تعبیر دیگر مقابله مسئله‌مدار، تلاشی به‌منظور تغییر یا کاهش شرایط فشارزا است؛ درحالی‌که مقابله هیجان‌مدار شامل رویکردی هیجانی و تحریک‌پذیر در برابر شرایط فشارزا می‌شود (۳۳). در تبیین این یافته باید گفت، به‌طور کلی می‌توان بیان کرد، افراد دارای نشاط معنوی از آرامش بیشتری برخوردار هستند و بهتر می‌توانند احساسات خود را تنظیم کنند و در مواجهه با آن‌ها توانایی بیشتری دارند؛ همچنین مسائل و مشکلات را بهتر می‌پذیرند (۱۱). ایجاد نشاط معنوی در زوجین می‌تواند بر حالات روانی نوجوانان نیز تأثیرگذار باشد (۱۲).

در انتها براساس یافته‌های پژوهش این پیشنهادها ارائه می‌شود: به آموزش‌های پیش از ازدواج اهمیت داده شود تا با انتخاب و رفتار صحیح، سطح رضایتمندی زوجیت در خانواده‌ها ارتقا یابد؛ در زوج‌های کنونی با شیوه‌های آموزشی و مهارتی موجود می‌توان به ارتقای رضایتمندی زوجیت کمک کرد؛ برنامه‌ریزی‌های مناسبی به‌منظور گسترش معنویت در بین خانواده‌ها انجام شود؛ شناخت علمی دقیق از معنویت و نشاط معنوی، می‌تواند خمیرمایه تدوین بسته‌های آموزشی مهارتی در این زمینه باشد؛ زیرا برخی از تمایز بین معنویت و مذهبی‌بودن غافل هستند؛ راهبردهای رویکرد معنادرمانی در ترویج و ارتقای نشاط معنوی به‌کار رود؛ گسترش کارگاه‌های مهارت‌آموزی به‌طور منسجم‌تر و سیستمی توسط نهادهای مربوط جدی گرفته شود؛ توجه به مسائل روان‌شناختی در خانواده‌ها در نهادهای مرتبط با خانواده فراگیرتر مدنظر قرار گیرد.

۵ نتیجه‌گیری

براساس یافته‌های پژوهش حاضر نتیجه گرفته می‌شود، در والدین نوجوانان دارای نشانگان اختلال سلوک، رضایتمندی زوجیت و نشاط معنوی به‌طور مستقیم تحت تأثیر رفتارهای مقابله‌ای و ویژگی شخصیتی روان‌آزده‌گرایی قرار دارند؛ اما برای اثرپذیری از ویژگی شخصیتی برون‌گرایی نیازمند میانجی‌گری رفتارهای مقابله‌ای مسئله‌محور هستند. همچنین ویژگی شخصیتی روان‌گسسته‌گرایی با هیچ‌یک از متغیرها رابطه ندارد. براساس این نتایج، پژوهش حاضر بر اهمیت تأثیر مهارت‌های مقابله با استرس برای ارتقای رضایتمندی زوجیت و نشاط معنوی تأکید دارد و نقش متغیر میانجی در این پژوهش بسیار پررنگ است؛ اگرچه خود رفتارهای مقابله‌ای، رضایتمندی زوجیت و نشاط معنوی تحت تأثیر مستقیم ویژگی‌های شخصیتی قرار دارند؛ بنابراین با توجه به روابط بین متغیرها در مدل استخراج‌شده مدل‌سازی معادلات ساختاری به‌دست‌آمده، می‌تواند درباره بهبود وضعیت والدین نوجوانان، برنامه‌ریزی‌های کاربردی مناسبی ارائه شود و اقدامات لازم انجام گیرد.

۶ تشکر و قدردانی

از تمامی شرکت‌کنندگان که در این پژوهش صبورانه یاری رساندند، سپاسگزاری فراوان می‌شود.

ملاحظات اخلاقی رعایت شده در پژوهش حاضر به این شرح بود: به تمامی شرکت‌کنندگان در تمامی مراحل توضیحات لازم درباره پژوهش ارائه شد و پس از جلب رضایت آن‌ها، اقدام برای اجرا صورت گرفت؛ این افراد به ترتیب اجرا کادر همکاری‌کننده از مدارس، دانش‌آموزان در مرحله غربالگری و والدین در مرحله سنجش اصلی بودند؛ همچنین به آزمودنی‌ها خاطر نشان شد، تمامی اطلاعات آن‌ها محرمانه می‌ماند و حریم خصوصی آنان کاملاً رعایت می‌شود.

تضاد منافع

نویسندگان اعلام می‌کنند هیچ‌گونه تضاد منافی ندارند.

منابع مالی

پژوهش حاضر، بدون حمایت مالی نهاد یا سازمانی انجام شد.

مشارکت نویسندگان

این پژوهش، به‌عنوان رساله دکتری اجرا شد؛ به‌گونه‌ای که تمامی نویسندگان، به یک اندازه در آن سهیم بودند.

References

1. Salvatore JE, Dick DM. Genetic influences on conduct disorder. *Neurosci Biobehav Rev*. 2018;91:91–101. <https://doi.org/10.1016/j.neubiorev.2016.06.034>
2. Ganji H. Ravanshenasi omoumi [General Psychology]. Tehran: Savalan; 2021. [Persian]
3. Choubchian Langarudi H, Zarbakhsh MR. The relationship between psychological hardiness, coping styles, emotion regulation and tendency toward addiction among students. *Family and Research*. 2018;15(3):31–50. [Persian] <http://qjfr.ir/article-1-773-en.html>
4. Kamarbeigi K, Kamarbeigi A. Investigating the relationship between religious identity and coping styles with marital satisfaction - case study: Ilami couples. *Police Women*. 2020;14(32):163–79. [Persian] http://journals.police.ir/article_94300.html?lang=en
5. Kim YR, Tyrer P, Lee HS, Kim SG, Connan F, Kinnaird E, et al. Schedule for personality assessment from notes and documents (SPAN-DOC): preliminary validation, links to the ICD-11 classification of personality disorder, and use in eating disorders: schedule for personality assessment from notes and documents (SPAN-DOC). *Personal Ment Health*. 2016;10(2):106–17. <https://doi.org/10.1002/pmh.1335>
6. Khajenouri B, Dehqani R. Adolescents' problems and their relationship with family institution: the case study of parental conflicts and adolescents' mental health. *Journal of Sociology of Social Institutions*. 2016;3(7):37–66. [Persian] http://ssi.journals.umz.ac.ir/article_1392.html?lang=en
7. Sedighi F, Dokanei Fard F, Rezakhani SD. Structural model of marital satisfaction based on personality traits and attachment styles mediated by coping strategies. *Journal of Psychological Science*. 2021;19(95):1475–85. [Persian] <http://psychologicalscience.ir/article-1-812-en.html>
8. Taraghijah S, Bahadori Khosroshahi J, Khanjani Z. The prediction of the women's marital satisfaction by their personality characteristics and religiosity. *Family Counseling and Psychotherapy*. 2017;6(2):107–27. [Persian] https://fcp.uok.ac.ir/article_44542.html?lang=en
9. Li PFJ, Wong YJ, Chao RCL. Happiness and meaning in life: unique, differential, and indirect associations with mental health. *Couns Psychol Q*. 2019;32(3–4):396–414. <https://doi.org/10.1080/09515070.2019.1604493>
10. Kaplan H, Sadock V. Kaplan & Sadock's synopsis of psychiatry, behavioral sciences/clinical psychiatry. Rezaee F. (Persian translator). Tehran: Arjmand Publications; 2018.
11. Bieda A, Hirschfeld G, Schönfeld P, Brailovskaia J, Lin M, Margraf J. Happiness, life satisfaction and positive mental health: Investigating reciprocal effects over four years in a Chinese student sample. *Journal of Research in Personality*. 2019;78:198–209. <https://doi.org/10.1016/j.jrp.2018.11.012>
12. Khazaei-Pool M, Ebrahimi R, Golmohammadi S, Pashaei T. Exploring the students' viewpoints about spiritual vitality in Kurdistan university of medical sciences. *Islam and Health Journal*. 2019;4(2):34–40. [Persian] <http://iahj.ir/article-1-179-en.html>
13. Paterson M, Green JM, Basson CJ, Ross F. Probability of assertive behaviour, interpersonal anxiety and self-efficacy of South African registered dietitians. *J Hum Nutr Diet*. 2002;15(1):9–17. <https://doi.org/10.1046/j.1365-277x.2002.00326.x>
14. Boeving CA. Coping and adjustment in child cancer survivors: an investigation into spirituality as a predictor of psychosocial outcomes [PhD dissertation]. [Virginia, US]: Faculty of Virginia Polytechnic Institute, State University; 2003. <http://hdl.handle.net/10919/27558>
15. Lazarus RS, Folkman S. Coping and adaptation. In: Gentry WD; editor. *The handbook of behavioral medicine*. New York: The Guilford Press; 1980.
16. Habibi A, Adanvar M. Structural equation modeling and factor analysis (LISREL manual). Tehran: Jihad Daneshgahi Publishing; 2017. [Persian]

17. Achenbach TM. Manual for the youth self-report and 1991 profile. Burlington, VT: University of Vermont Department of Psychiatry; 1991.
18. Habibi-Asgarabad M, Besharat MA, Fadaei Z, Najafi M. Confirmatory factorial structure, reliability and validity of the Achenbach Youth Self-Report Scale (YSR): monozygotic and dizygotic twins. *Journal of Clinical Psychology*. 2009;1(1):1–18. [Persian]
19. Mohebbi M, Ghasemzadeh S, Farzad V, Afrooz GA. Review on practicality reliability, validity and normalization of couple's satisfaction scale among married women teachers in Tehran city. *Applied Psychological Research Quarterly*. 2017;7(4):163–79. [Persian] https://japr.ut.ac.ir/article_63462.html?lang=en
20. Dehdari A, Afruz GA, Ghobari Banab B, Azarbayejani M. The prediction of mental health based on variables of job satisfaction, spiritual happiness. *Applied Psychological Research Quarterly*. 2018;9(2):17–30. [Persian] https://journals.ut.ac.ir/article_68728.html?lang=en
21. Eysenck SBG, Eysenck HJ. The validity of questionnaire and rating assessments of extraversion and neuroticism and their factorial stability. *Brit J Psychol*. 1963;54:51–62 . <https://doi.org/10.1111/j.2044-8295.1963.tb00861.x>
22. Kaviani H, Pournasseh M, Mousavi AS. Standardization and validation of the Revised Eysenck Personality Questionnaire in the Iranian population. *Iranian Journal of Psychiatry and Clinical Psychology*. 2005;11(3):304–11. [Persian]
23. Agha Yousefi A, Dadsetan P, Ezhehei J, Mansour M. Naghshe avamele shakhsati bar rahbord haye moghabele'i va tasire raveshe moghabele darmangari bar avamele shakhsati va afsordegi [The interaction between personality factors and the coping therapy in depressed students]. *Journal of Psychology*. 2001;4(4):347–70. [Persian]
24. Dehghan Manshadi M, Shahrokhinia M. Rabeteve avamele shakhsiat ba samimiat va rezayat zanashooei daneshjouyan dokhtar daneshgahe Payame Noor Taft [Relationship between personality factors and intimacy and marital satisfaction of female students of Payame Noor Taft University]. In: Third National Conference on Psychology, Education and Lifestyle [Internet]. Qazvin; 2019. [Persian]
25. Chehreh H, Ozgoli G, Abolmaali Kh, Nasiri M. The relationship between personality traits and marital satisfaction based on five factors model of personality: a systematic review. *Scientific Journal of Kurdistan University of Medical Sciences*. 2018;22(5):121–32. [Persian] <http://sjku.muk.ac.ir/article-1-3566-en.html>
26. Khademi A, Valipour M, Moradzadeh Khorasani L, Neyshabouri S. Rabeteve vizhegi haye shakhsiat ba rezayat zanashooei va mo'allefe haye aan dar zoj ha [Relationship between personality traits and marital satisfaction and its components in couples]. *Journal of Applied Psychology*. 2015;8(4):95–109. [Persian]
27. Shakerian A, Fatemi A, Farhadian M. A survey on relationship between personality characteristics and marital satisfaction. *Scientific Journal of Kurdistan University of Medical Sciences*. 2011;16(1):92–9. [Persian] <http://sjku.muk.ac.ir/article-1-472-en.html>
28. Yang SX, Jowett S, Chan DKC. Effects of big-five personality traits on the quality of relationship and satisfaction in Chinese coach-athlete dyads: personality and coach-athlete relationships. *Scand J Med Sci Sports*. 2015;25(4):568–80. <https://doi.org/10.1111/sms.12329>
29. Fisher TD, McNulty JK. Neuroticism and marital satisfaction: the mediating role played by the sexual relationship. *J Fam Psychol*. 2008;22(1):112–22. <https://doi.org/10.1037/0893-3200.22.1.112>
30. Salimi M. Association between happiness and essential five factors in personality. *Quarterly Journal of Social Work*. 2014;3(2):41–9. [Persian] <https://socialworkmag.ir/article-1-30-en.html>
31. Gupta SD, Kumar D. Psychological correlates of happiness. *Indian Journal of Social Science Researches*. 2010;7(1):60–4.
32. Singh K. NEO-PI-R factor structure in college students. *Journal of the Indian Academy of Applied Psychology*. 2009;35(1):17–25.
33. Esmaeili M, Etemaddar N, Gholampoor U. The relationship between personality and coping styles according to the mediating role of resilience in patients with multiple sclerosis (MS). *Journal of Fasa University of Medical Sciences*. 2017;6(4):504–11.
34. Amini S, Amini Gilvan R, Zargham M. Maharat haye moghabele'i masala mehvar dar pish bini rezayat zanashooei daneshjouyan zan va mard mata'ahel [Problem-oriented coping skills in predicting marital satisfaction of married male and female students]. In: Annual Conference on New Research Approaches in the Humanities [Internet]. Tehran; 2015. [Persian]